

Poljoprivreda i prehrambena industrija Potencijal No 1

ISTOČNA SRBIJA

R • A • R • I • S

Regionalna agencija za razvoj istočne Srbije
Regional Development Agency Eastern Serbia

Poljoprivreda i prehrambena industrija u Srbiji

Prema obimu i strukturi raspoloživih poljoprivrednih površina, Republika Srbija spada u red evropskih zemalja sa najpovoljnijim zemljišnim resursima. Srbija ima i veoma povoljne klimatske uslove uslove za raznovrsnu poljoprivrednu proizvodnju (kako biljnu, tako i stočarsku), iskusne proizvođače, odgovarajuće stručnjake i naučne radnike i u svetu priznate selekcije raznih biljnih proizvoda.

Klima u Srbiji je umereno-kontinentalna sa izraženim lokalnim karakteristikama. Srednje godišnje temperature vazduha se kreću od 3°C u predelima preko 1.500 m nadmorske visine do 12°C u ravničarskim oblastima. Republika Srbija je područje bogato izvorima i vodotocima.

Zemljišta u Republici Srbiji su veoma raznovrsna, što je rezultat velike heterogenosti geološke strukture, klime, vegetacije i mikrofaune.

Ukupna površina poljoprivrednog zemljišta Srbije iznosi 5,6 mil hektara, od čega se najveći deo koristi na intenzivan način. Najveći deo poljoprivrednog zemljišta jesu oranice i bašte 73,1%, zatim livade i pašnjaci 20,7%, Voćnjaci 4,8%, Vinogradi 0,6%, okućnice 0,7%, ostali stalni zasadi 0,1%

Kod oranica i bašta, najveće površine su pod žitima (68%) gde dominiraju površine pod kukuruzom (39%) i pšenicom (24%). Od voća, najviše se gaje šljive na 45% i jabuke na 15% površina pod voćem.

Struktura poljoprivrednog zemljišta, ukazuje i na strukturu poljoprivredne proizvodnje gde veći deo predstavlja biljna proizvodnja - oko 67%, dok je 33% iz stočarske proizvodnje.

Što se tiče iskorišćenosti poljoprivrednih površina, procene su da se svake godine ne obradi između 200 i 350 hiljada hektara oranica i livada. Takođe, navodnjava se samo 3% korišćenog poljoprivrednog zemljišta.

Najvažniji poljoprivredni proizvodi Srbije su kukuruz, pšenica, suncokret, šećerna repa, soja, krompir, jabuke, šljive, grožđe, svinjsko, goveđe i živinsko mesto i mleko.

Poljoprivredna proizvodnja prikazana je u tabelama:

Tabela 1: Proizvodnja biljnih kultura u Republici Srbiji (u 000 t)

	2008	2009	2010	2011	2012
Pšenica	2.095	2.068	1.630	2.076	1.921
Kukuruz	6.158	6.396	7.207	6.480	3.533
Ječam	344	303	244	279	266
Ovas	96	74	68	71	66
Raž	14	13	10	12	10
Šećerna repa	2.299	2.798	3.325	2.822	2.328
Suncokret	454	378	378	432	366
Soja	351	349	541	441	281

Izvor: RZS

Ukupna proizvodnja mesa u Republici Srbiji tokom poslednje decenije beleži znake blagog rasta. Stanje po pojedinim vrstama mesa je vrlo različito. Dok proizvodnja junećeg mesa beleži trend rasta (za deset godina opala za 15 %), proizvodnja jagnječeg, a posebno živinskog mesa, ima dinamičan trend rasta.

Tabela 2: Stočarstvo Broj uslovnih grla stoke u R.Srbiji

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Ukupno	1516	1553	1529	1571	1631	1602	1578	1540	1475	1442	1437
Goveda	921	913	904	917	891	882	863	817	765	766	755
Konji	-	-	-	-	17	17	15	13	13	10	-
Svinje	384	411	395	415	477	447	443	454	436	413	395
Ovce	138	152	154	158	160	167	168	156	153	150	168
Koze	-	-	-	-	12	11	12	11	11	10	-
Živina	73	77	76	81	74	78	77	89	97	93	118

Izvor: RZS

Kvota za izvoz junećeg mesa po preferencijalnim uslovima u zemlje članice EU iznosi 8.700 t godišnje, i iskorišćena je sa svega 5 – 7 % godišnje u periodu od 2010. do 2013. godine. Značajne mogućnosti za plasman junećeg i jagnječeg mesa postoje i na tržištu Ruske federacije i u azijskim zemljama.

Za rast proizvodnje junećeg i jagnječeg mesa postoje svi neophodni preduslovi, kao što su: raspoloživi broj životinja u osnovnom stadu, proizvodnja kabaste i koncentrovane stočne hrane i objekti za smeštaj i uzgoj životinja.

U poređenju sa okolnim zemljama i vodećim evropskim proizvođačima, cene biljnih proizvoda u Srbiji su niže. Cene svinjskog mesa i mleka su takođe konkurentne u poređenju sa drugim zemljama. Konkurentnost svinjskog mesa uslovljena je nižom cenom kukuruza kao osnovne sirovine u odnosu na druge zemlje.

Iako postoje dobri uslovi za poljoprivrednu proizvodnju i prehrambenu industriju, potencijali nisu gotovo uopšte iskorišćeni, jer u stvaranju društvenog proizvoda zemlje (BDP) ovaj sektor učestvuje tek sa oko 17% i to:

- poljoprivredna proizvodnja 10,6% i
- prehrambena industrija 6,4%.

Iako ovaj podatak ukazuje na to da je učešće poljoprivrede u BDP Srbije više nego proseku u EU, takođe ukazuje i na izuzetne mogućnosti za ulaganje i razvoj ovog segmenta privrede.

Udeo poljoprivrede u ukupnoj zaposlenosti u Republici Srbiji je i dalje veoma visok, među najvišim u Evropi, i iznosi preko 20%.

Što se tiče prehrambene proizvodnje, ona beleži mali pad poslednjih godina. Prema zvaničnim statističkim podacima, za 2013. godinu u odnosu na isti period 2012. godine, zabeležila pad od 4,6%.

U okviru regionalne prehrambene industrije najveći rast proizvodnje zabeležen je kod proizvodnje pekarskih proizvoda i testenina od 2,4% i neznatan rast kod prerade i konzervisanja voća i povrća od 1,9%.

Tabela 3: Prikaz prosečnog indeksa proizvodnje po granama prehrambene industrije u 2013. godini

Naziv	Indeks proizvodnje-prosečni
Prerada i konzervisanje mesa i proizvoda od mesa	91
Prerada i konzervisanje ribe i, ljuskara i mekušaca	83,7
Prerada i konzervisanje voća i povrća	101,9
Proizvodnja biljnih i životinjskih ulja i masti	82,8
Proizvodnja mlečnih proizvoda	94,8
Proizvodnja mlinskih proizvoda, skroba i proizvoda od skroba	85,5
Proizvodnja pekarskih proizvoda i testenina	102,4
Proizvodnja ostalih prehrambenih proizvoda	107,5
Proizvodnja gotove hrane za životinje	88,2
Proizvodnja pića	92,7
Proizvodnja duvanskih proizvoda	92,7

Izvor : Republički zavod za statistiku

Poljoprivredna i prehrambena industrija Istočne Srbije

Istočna Srbija predstavlja veoma pogodno područje za razvoj poljoprivrede zbog dobrog kvaliteta zemljišta, povoljne klime i postojanja brojnih izvora vode. Posebne šanse za investitore ogledaju se u mogućnosti proizvodnje kultura koje zahtevaju korišćenje postojeće radne snage kao što je proizvodnja povrća, voća, duvana i sličnih proizvoda. Investitori se pruža prilika da iskoriste konkurentsku prednost relativno jeftine a kvalitetne radne snage.

Značajne mogućnosti za razvoj ima i svaka proizvodnja koja će koristiti velike površine pod livadama i pašnjacima kojima obiluje ovaj region u Srbiji. Zbog relativno dobro očuvane životne sredine postoje dobri potencijali za razvoj organske proizvodnje i proizvodnje koja zahteva sertifikaciju i nezagađenu okolinu kako za sakupljanje proizvoda iz prirode tako i za gajenje, te zaštita geografskih oznaka porekla proizvoda.

Obradive površine predstavljaju 51% od celokupne teritorije (304.370 ha) istočne Srbije. Najrazvijenije oblasti poljoprivrede su stočarstvo, ratarstvo, voćarstvo i vinogradarstvo.

Prema kriterijumu preovlađujuće nadmorske visine i nagiba terena, najveći deo Istočne Srbije prostire se terenima na 200-350 m n.v., koji su u nižim predelima naročito pogodni za uzgajanje vinove loze, a u višim – voća. Ravničarska područja, pogodna za intenzivnu ratarsko-povrtarsku proizvodnju su relativno skromno zastupljena plodnim zemljištima Ključa i Negotinske nizije.

U proseku, oko 55% ukupnih poljoprivrednih površina čine oranice, blizu 40% livade i pašnjaci, 2,9% voćnjaci i 2,7% vinogradi. Na nivoima upravnih okruga ovi odnosi su bezmalo identični, dok se opštine međusobno bitno razlikuju, pre svega, u pogledu zastupljenosti oranica (njive i skromne površine vrtova), voćnjaka i vinograda, odnosno livada i pašnjaka, primarno u zavisnosti od geofizičkih uslova (Tabele ispod).

Tabela 4: Prostorni raspored poljoprivrednog zemljišta Istočne Srbije po namenama korišćenja (u ha)

Naziv područja	Svega KO	Njive	Vrtovi	Voćnjaci	Vinogradi	Livade	Pašnjaci	Svega poljoprivredno
ISTOČNA SRBIJA	268	199795	1032	10824	10086	71463	73761	366961
Ravničarsko	22	22232	117	217	2090	2538	1976	29170
Brežuljkasto	84	83427	459	2747	5277	17750	13972	123632
Brdsko	95	59393	280	4953	1953	27188	27476	121244
Planinsko	67	34743	175	2908	765	23987	30336	92915

Izvor: Republički geodetski zavod, Republika Srbija, Beograd

Ovaj region je tradicionalno poznat po voćarstvu i vinogradarstvu. Trešnja, višnja i malina su tri vodeće vrste voća koje se izvoze iz našeg regiona. Proizvodnja višnje je 6.266 tona godišnje, trešnje – 2.334 tona, maline – 352 tona, jagode – 924 tona, kajsija – 676 tona, šljive – 16.657 tona, jabuka – 6.276 tona i kruške – 2.862 tona godišnje.

Ambijent je povoljan za vinogradarstvo (klima, reljef i zemljište). Područje prema Dunavu između Kladova i Negotina, oko Timoka između Negotina i Zaječara i u okolini Knjaževca su najpoznatija vinogorja.

Što se tiče žita, najčešći usevi su kukuruz i pšenica (preko 50% obradivih površina). Povrće se uzgaja uglavnom duž Timoka zbog dostupnosti vode i povoljnog zemljišta za povrtarstvo (aluvijalni nanosi, itd.).

Istočna Srbija ima odlične prirodne uslove za razvoj stočarstva (jednogodci, ovce i koze, živina) i razvoja mini farmi živine i nojeva. Već postoje neke važne klanice i kapaciteti za preradu, od čega treba izdvojiti „STOKOIMPEX“ Knjaževac – klanicu sa potrebnim EU sertifikatima.

Prema poslednjem popisu poljoprivrede, situacija u stočarstvu istočne Srbije prikazana je u sledećoj tabeli:

	Goveda	Svinje	Ovce	Koze	Pčelinja društva	Živina
UKUPNO	35.761	102.185	78.798	16.759	56.803	430.241

Ovakva situacija, obzirom na uslove za stočarsku proizvodnju, ukazuje na značajne neiskorišćene potencijale u Istočnoj Srbiji.

Kada se radi o lekovitom bilju i šumskim plodovima, izuzetni prirodni uslovi sa različitim biljnim vrstama postoje na Staroj planini, Rtnju, Devici, Deli Jovanu i Miroču. Skupljanje i prerada lekovitog bilja najrazvijenija je na području Sokobanje, gde se nalazi i firma „Adonis“, jedan od najvećih prerađivača lekovitog bilja u Srbiji.

Od posebnog značaja mogu da budu i lokalni fondovi za razvoj poljoprivrede. Svaka od opština u istočnoj Srbiji ima svoj sopstveni lokalni razvojni fond za podršku poljoprivredi. Ovi fondovi mogu pružiti različitu (tehnički i finansijsku) podršku projektima u poljoprivredi.

Potencijala za investicije u poljoprivredi i prehrambenoj industriji u istočnoj Srbiji su mnogobrojne. Ovom prilikom ćemo navesti samo neke od njih:

- primarna poljoprivedna proizvodnja – pre svega voćarstvo i vinogradarstvo
- stočarstvo – pre svega ono koje je vezano za brdsko-planinske predele
- otkup i prerada voća
- izgradnja preradnih kapaciteta – pre svega u voćarstvu, vinogradarstvu i stočarstvu
- uspostavljanje poslovne saradnje sa postojećim proizvođačima i firmama u regionu
- zajednička ulaganja sa postojećim firmama u regionu
- itd,

Izdavanje u zakup poljoprivrednog zemljišta u državnoj svojini

Istočna Srbija je poslednjih godina znatno poboljšala organizaciju ponude poljoprivrednog zemljišta potencijalnim investitorima. Jedna od poslovnih mogućnosti jeste i zakup poljoprivrednog zemljišta u državnoj svojini. Postupak i način izdavanja zemljišta je sledeći:

- Poljoprivrednim zemljištem u javnoj svojini Republike Srbije upravlja Ministarstvo poljoprivrede i zaštite životne sredine
- Zakup poljoprivrednog zemljišta u državnoj svojini se vrši putem javnog konkursa koga lokalne samouprave raspisuju svake godine
- Poljoprivredno zemljište u javnoj svojini Republike Srbije se ne može otuđivati, ali se koristi u postupcima kao što su: davanje u zakup na period od 1 do 20 godina za pravna i fizička lica, odnosno do 40 godina za ribnjake i vinograde; davanje na korišćenje bez naknade u skladu sa Zakonom o javnoj svojini („Službeni glasnik RS”, br. 72/11 i 88/13);
- Zakupljeno zemljište ne može se davati u podzakup
- Prosečna cena zakupa 1ha u Istočnoj Srbiji kreće se u rasponu od 10-60€ u zavisnosti od kvaliteta zemlje i položaja lokacije

Za koju god se poslovnu ideju opredelite, za sve dalje informacije Vam je na raspolaganju RARIS - Regionalna agencija za razvoj istočne Srbije.

RARIS poseduje bazu podataka sa mogućim lokacijama za investiranje u region. Investitorima pruža osnovne informacije o regionu, potencijalnim projektima, mogućnostima za ulaganje i obezbeđuje kontakte sa lokalnim samoupravama ili privrednim subjektima u zavisnosti od vaše poslovne ideje ili lokacije izabranog projekta.

Biće nam zadovoljstvo da Vam pružimo dodatne informacije i pomognemo Vam u novim poslovnim poduhvatima.

Kontakt:

Regionalna agencija za razvoj istočne Srbije-RARIS

Sidonija Jelesijević, task menadžer za privlačenje direktnih investicija,

e-mail:sidonija.jelesijevic@raris.org

Trg oslobodjenja 1, 19000 Zaječar, Srbija

Tel/fax. +381 (0)19 426 376

Tel/fax. +381 (0)19 426 377

invest@raris.org

www.raris.org

